

Hieronim E. Wyczawski

"Papiestwo-Polska 1548-1563",
Henryk Damian Wojtyska, Lublin
1977 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 17/1, 301-303

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

laus. Obrzędem rezurekcyjnym nazywa autor *Visitatio sepulchri*, przytacza dla porównania również teksty z *Elevatio crucis* (s. 267). Można było wykorzystać pracę E. A. Schullera, *Die Musik der Osterfeiern, Osterspiele und Passionen des Mittelalters*, Kassel-Bassel 1951. Ważny szczególnie liturgiczny zanotowany jest podczas nawiedzenia chrzcielnicy — celebrians obchodził 7-krotnie baptisterium (s. 268. 291). Lamentacje porównał autor z różnymi przekazami polskimi i zagranicznymi, stwierdzając, że „AK w stosunku do Wydania Watykańskiego (EV) każdą lamentację wyposażył w odrębną melodię, natomiast w stosunku do Kancjonału Gieburowskiego zachodzą różnice w układzie formalnym i rysunku melodycznym” (s. 275). Podobne przekazy polskie mają bogatszą melodię w stosunku do EV (s. 277). Estetyczne rozważania nad relacją słowa do melodii umieszczone są na końcu książki, przed podsumowaniem.

Styl autora zdradza niekiedy emocjonalny stosunek do przedmiotu, np.: „nuty startują” (s. 179), „VI modus chętnie rozwija skrzydła melizmatyki” (s. 189), „AK wezwany do konfrontacji” (s. 138). Zdarzają się i potknięcia: „AK mógł posiłkować się księgą płocką” (s. 267), wyliczając miasta, pisze Benewent po polsku, a dalej po włosku Bologna, Padova, Venezia (s. 171). Słowo modus we współczesnej polszczyźnie jest odmienne. Wskutek niedbałej korekty trafiają się błędy drukarskie: skolei (s. 20), Pscha (s. 31), Lapis revolutum (s. 31), Ordo romanum, Kyre (s. 144), Kanto (s. 194), Odrowąpa (s. 244), CIV w. (s. 245), po tytułach niepotrzebnie stawiane są kropki.

Należałoby też żałować, że autor nie uwzględnił literatury okresu między napisaniem a wydaniem pracy (1959—1977). Nie pomniejsza to jednak jej wartości. Książka znakomitego znawcy przedmiotu stanowi cenny przyczynek do badań nad chórałem gregoriańskim w Polsce.

Henryk Piwoński

Henryk Damian Wojtyśka, *Papiestwo-Polska 1548—1563. Dyplomacja* (Tow. Nauk. KUL Rozpr. Wydz. Teol.-Kan. 43), Lublin 1977 ss. XXI, 473, nlb. 1.

Po obszernej i gruntownej rozprawie ks. M. Banaszaka na temat dyplomacji papieskiej (*Z dziejów dyplomacji watykańskiej. Poselstwa obediencyjne w latach 1534—1605*, cz. 1—3, Warszawa 1975, ATK, ss. 196, 245, 210) otrzymaliśmy nowe dzieło z tego zakresu ks. H. D. Wojtyśki CP. Zanim ukáže się wyczerpująca jego recenzja, pragnę dać informację o jego treści.

Rozprawa składa się ze wstępu, z 6-ciu rozdziałów i z zakończenia. Poprzedza ją wykaz źródeł rękopiśmiennych i drukowanych oraz spis wykorzystanych opracowań. Pierwsze 3 rozdziały stanowią część 1-szą rozprawy, zatytułowaną *Początki i organizacja stałej służby dyplomatycznej papieża w Polsce*, 3 dalsze — część 2-gą o tytule *Polska służba dyplomatyczna w Rzymie*.

W rozdz. I przedstawił autor genezę polskiej nuncjatury. Wychodząc z ogólnych uwag o początkach nuncjatur, zajął się jej nazewnictwem,

problemem pierwszego nuncjusza w Polsce i ustalili, że płynące dla Kościoła niebezpieczeństwo ze strony reformacji protestanckiej zdecydowało ostatecznie o ukształtowaniu się stałej nuncjatury w Polsce. Rozdz. II poświęcił autor omówieniu działalności 5-ciu kolejnych nuncjuszy w latach 1548—1563: Hieronima Martinengo, Marka Antoniego Maffei, Alojzego Lippomano, Kamila Mentovato i Bernarda Bongiovaniego. W rozdz. III zajął się organizacją polskiej nuncjatury. Pisze więc o papieskim sekretariacie jako ośrodku dyspozycyjnym odnośnie do agend nuncjuszy w Polsce, następnie o nominacji nuncjuszy, odawanych im instrukcjach, listach uwierzytelniających, o ich kompetencjach, o otoczeniu i współpracownikach nuncjusza, o jego kancelarii, utrzymaniu, rezydencji, o trwaniu poselstwa, końcowej relacji i o stosowanym przez nuncjuszy i wobec nuncjuszy ceremoniale.

W części 2-giej rozdz. I traktuje o polskim protektoracie narodowym w Rzymie. Autor omówił w nim kolejno genezę protektoratu, obowiązki i wynagrodzenie protektorów, następnie działalność protektorską kard. Aleksandra Farnese i prace kardynałów wiceprotektorów: Franciszka Sfondratiego, Bernardyna Maffei, Jakuba Puetto. Rozdz. II zatytułowany *Poselstwa polskie w Rzymie* posiada 2 paragrafy. W § 1 omówił autor poselstwa Marcina Kromera, Macieja Kaleckiego, Franciszka Lismaniniego, Wawrzyńca Warmuntowskiego, Andrzeja Czernokowskiego, Jana Krzysztoporskiego, Wojciecha Kryskiego, Łukasza Podoskiego, dwukrotne Franciszka Krasieńskiego i Pawła Stempowskiego. § 2 został poświęcony przedstawieniu organizacji poselstw, a więc ich nazewnictwu, osobie posła, instrukcjom, orszakowi poselskiemu, korespondencji, finansom, trwaniu i zakończeniu poselstwa, tzw. poselstwu obediencyjnym, ceremoniałowi poselskiemu. Wreszcie w rozdz. III omówił autor działalność polskich agentów w Rzymie, zarówno stronę organizacyjną agentury, jak i pracę kolejnych agentów: Wojciecha Siemikowskiego, Adama Konarskiego, Marcina Tarnawskiego, Ludwika Montiego, Jerzego z Tyczyna. W zakończeniu otrzymaliśmy wzięte podsumowanie wyników badań autora. Książkę kończy francuskie streszczenie oraz indeks nazw osobowych i geograficznych.

Rozprawa ks. Wojtyski, oparta na bogatych materiałach źródłowych, drukowanych i rękopiśmiennych, zebranych z 26 archiwów i bibliotek, krajowych i zagranicznych, głównie na zbiorach watykańskich, z szerokim również uwzględnieniem literatury przedmiotu, stanowi bezsprzecznie poważne dzieło naukowe. Zarówno pod względem zastosowanej metody, jak i wykładu zebranego i krytycznie opracowanego materiału, osobiście nie mam doń zastrzeżeń. Autor swobodnie porusza się w przedstawianej problematyce i wykazuje znaczną erudycję, gdy chodzi o epokę jego historycznych zainteresowań. Praca zawiera ogromnie dużo faktografii, która dzięki zastosowaniu do niej wnikliwej i poprawnej analizy zdarzeń i zjawisk pozwoliła autorowi na wyciągnięcie poprawnych wniosków w sprawach uboższych w źródła. Z drugiej strony dobre opanowanie całokształtu zebranego materiału i umiejętność wiązania go z tłem opisywanych wydarzeń i działających ludzi umożliwiły mu stworzenie zwartej syntezy. Ogrom faktografii bynajmniej nie nadwyreżył wartości rozprawy.

Nie można powiedzieć, aby przedstawiony przez ks. Wojtyskę problem nie posiadał dotąd pewnego zasobu źródeł drukowanych, jak również szeregu opracowań o niektórych nuncjuszach i polskich posłach w Rzymie. Jednakże nie było dotąd opracowania, które by przedstawiało w oparciu o szeroką bazę źródeł archiwalnych i w sposób wyczerpu-

jący całokształt zagadnień, związanych z genezą i początkowymi dziejami puncjatury w Polsce oraz polskich poselstw w Rzymie. Lukę tę wypełnia znakomicie rozprawa ks. Wojtyłki. Należy podkreślić, że udało się autorowi ponadto skorygować szereg dotychczasowych poglądów na działalność nuncjuszów w Polsce.

Praca ks. Wojtyłki jest bardzo obszerna. Zdarzają się w niej pewne powtórzenia niektórych spraw z początkowych rozdziałów w rozdziałach dalszych. Wydaje się, że autor uczynił to celowo, rozprawa bowiem składa się z 2 części, z których jedna traktuje — jak już wspomniano — o nuncjaturze, druga o polskich poselstwach przy dworze papieskim. Stąd autor liczył się prawdopodobnie z czytelnikiem, którego może nie interesować całość przedstawionych zagadnień, a tylko pierwszy albo drugi problem, albo nawet tylko postać określonego nuncjusza czy posła i dlatego chciał dla wygody czytelnika każdą sprawę pozostawić wykończoną i bez niedomówień.

Hieronim E. Wyczański

Tadeusz Śliwa, *Rozwój protestanckiej reformacji w diecezji przemyskiej w połowie XVI wieku*, Przemysł 1975—1977 ss. 58. Odb. z Kroniki Diecezji Przemyskiej.

Coraz częściej pojawiają się naukowe prace z zakresu historii Kościoła i historii teologii w Polsce w urzędowych pismach diecezjalnych. Wystarczy przytoczyć szereg artykułów i rozpraw ks. J. Wysockiego w „Wiadomościach Archidiecezjalnych Warszawskich”, także artykuły ks. Z. Skiełczyńskiego, obszerną rozprawę ks. E. Ozorowskiego w „Wiadomościach Kościelnych Archidiecezji w Białymstoku” czy ostatnio wartościową rozprawę ks. T. Śliwy w „Kronice Diecezji Przemyskiej”. Pozycje te rejestrujemy w wydawanych przez ATK tomach *Bibliografii historii Kościoła w Polsce*, niemniej jestem zdania, że prace naukowe powinny być drukowane nie w mało zauważanych przez naukę pismach urzędowych, lecz w czasopismach teologicznych, na brak których nie można przecież narzekać. Jeżeli zaś istnieje na tego rodzaju prace zapotrzebowanie w pismach urzędowych, można by je tam przedrukowywać dla duchowieństwa parafialnego z opuszczeniem aparatu naukowego.

Ukryta w wielu zeszytach „Kroniki Diecezji Przemyskiej” rozprawka ks. T. Śliwy zajmuje się ważnym problemem protestanckiej reformacji na terenie diecezji przemyskiej. Studium składa się z 2 rozdziałów. W rozdz. I omówił autor rozwój protestanckiej reformacji wśród szlachty, rozdz. II poświęcił szerzeniu się reformacji wśród duchowieństwa diecezji i walce z nią bp. Jana Dziaduskiego (+1559). Rozprawka łączy się ściśle z innymi artykułami autora, dotyczącymi tej diecezji, zwłaszcza ze studium o Stanisławie Stadnickim i ks. Marcynie z Opoczna, które na szczęście ogłosił na łamach „Roczników Teologiczno-Kanonicznych” 18 (1971) z. 4 s. 87—111 i 20 (1973) z. 4 s. 67—75.

W prezentowanej pracy przedstawił autor w szerszym niż dotąd to czyniono ujęciu przebieg wydarzeń, związanych z rozwojem protestanckiej reformacji w diecezji i na tle stosunków społeczno-gospo-